

УДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ЯК СКЛАДОВИХ ВНУТРІШНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено сучасний стан внутрішнього обліку та контролю як складових внутрішнього економічного механізму на прикладі плодоовочевих переробних підприємств та запропоновано пріоритетні шляхи їх удосконалення.

The modern state of inside internal account and control of internal economic mechanism on the example of fruit and vegetable processing enterprises and the priority ways of their improvement are offered.

Ключові слова: внутрішній облік, матеріальні витрати, внутрішній контроль, служба внутрішнього контролю, внутрішній економічний механізм.

Вступ. В сьогоденних умовах динамічного розвитку економіки вагомого значення набуває підвищення ефективності внутрішніх аспектів діяльності господарюючих суб'єктів, результати яких впливатимуть на ефективність функціонування підприємства в цілому. Одним з таких аспектів є внутрішній облік, який сьогодні прийнято називати управлінським та контроль діяльності підрозділів, що (поряд із такими складовими як нормування, планування, підведення підсумків, стимулювання та матеріальна відповідальність) належать до структури внутрішнього економічного механізму підприємства.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблеми дослідження внутрішнього обліку та контролю знайшли відображення в роботах таких науковців як Пантелеев В. П., Левицька С., Куцинська М. В., Іванюта П. В., Левченко З. М., Грінчук М. С., Костирко Р. О. та інші. Разом з тим, й надалі залишаються не вирішеними питання ефективного обліку витрат підрозділів, організації контролю за процесом виробництва, який би враховував статус підрозділів. Саме ці чинники обумовлюють актуальність теми дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану внутрішнього обліку та контролю на прикладі підприємств плодоовочевої переробної галузі Вінницької області та запропонувати шляхи для підвищення ефективності їх функціонування.

Результати дослідження. Суть обліку полягає в зборі та обробці інформації по даних внутрішньої економічної діяльності, необхідної для своєчасного прийняття управлінських рішень по ліквідації різного роду втрат у виробництві або нераціонального використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, по усуненню збоїв у виробництві тощо.

Організація управлінського обліку повинна забезпечити одержання інформації для контролю поточної діяльності їх підрозділів, оптимізації використання ресурсів, вимірювання та оцінки ефективності виробництва, прийняття оптимальних управлінських рішень, тобто створити умови для вивчення всіх факторів, які дозволяють зробити витрати ефективними [1-2]. При цьому, слід пам'ятати, що облік підрозділів підприємства та бухгалтерський облік дещо різняться між собою. Останній є значно ширшим в своєму розумінні і відображає всю інформацію, пов'язану з господарськими операціями підприємства. А облік підрозділів – лише внутрішню його інформацію, призначену для керівництва.

Враховуючи проведений аналіз на плодоовочевих переробних підприємствах, важливо відмітити характерний їм невисокий рівень організації системи внутрішнього обліку та контролю за витратами на низових рівнях виробництва (на окремих дільницях, робочих місцях), який не відповідає фактичним можливостям і потребам виробництва. Розподіл витрат між підрозділами підприємства повинен базуватися на основі потреб кожного з них. Це дасть змогу значно спростити процес управління ними та точніше оцінити ефективність і внесок підрозділу в загальні кінцеві результати підприємства.

З метою підвищення ефективності управління витратами, в даній статті запропоновано здійснювати облік сировини та матеріалів, які мають досить велике вартісне значення і використовуються індивідуально окремою групою працівників, на рівні кожної виробничої дільниці та робочих місць згідно з їх потребами. Таким чином, витрати підрозділу потребують глибшої деталізації, яка б відповідала умовам виробництва та базувалась на науково обґрунтованій нормативній базі (рис. 1).

Рис. 1. Схема деталізації матеріальних витрат підрозділу

Усі матеріальні витрати, що входять до складу підрозділу, мають різну вартість (мається на увазі загальна вартість за певний період): одні є досить дорогими, а тому потребують економного використання, інші, навпаки, обходяться підрозділу в незначній вартості і не вимагають детального обліку. Нами пропонується об'єднати витрати на класи:

Клас А – витрати найнижчої вартості, що припадають на одного працівника вартістю за відповідний період;

Клас Б – витрати середньої вартості;

Клас В – витрати найбільшої вартості.

Словосполучення “найнижча”, “середня” та “найбільша” вартість були взяті умовно, тому що, загальні межі в грошовому вираженні визначити досить важко, оскільки, матеріальні потреби кожного підприємства різні (в залежності від величини підприємства та його підрозділів, обсягів виробництва тощо).

Елементи матеріальних витрат Класу А, є відносно невеликими за своєю вартістю, то їх планування та облік доцільно здійснювати в цілому по підрозділу. Витрати Класів Б та В, вартість яких на одного працівника дещо більша, пропонується більш глибоко деталізувати на рівні виробничих дільниць. Разом з цим, найдорожчі витрати, тобто Клас В, варто віднести на окремі робочі місця. Що стосується решти елементів витрат кошторису, то потреба їх усім цехом відповідає потребам виробництва в цілому і тому, на нашу думку, поглиблюватись в їх детальний розподіл на нижчі рівні не доцільно, оскільки це потребуватиме додаткових фінансових та трудових витрат на їх контроль та облік.

Таким чином, запропонована деталізація матеріальних витрат підрозділу, на відмінну від традиційно-централізованої системи управління витратами, дає змогу уникнути перевитрат та сприяти матеріальній зацікавленості працівників.

Доцільно погодитись з думкою, що внутрішній контроль – це система заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного

використання усіма працівниками своїх обов'язків по забезпеченню та здійсненню господарських операцій [3]. Недосконала організація контролю за процесом виробництва досить негативно впливає на діяльність підприємства, оскільки, підприємство повинно вміти вчасно виявляти свої помилки і виправляти їх до того, як вони перешкоджають досягненню цілей. В зв'язку з цим доцільно запропонувати створення на плодоовочевих переробних підприємствах служб внутрішнього контролю. Така служба, на нашу думку, повинна регламентуватись внутрішнім нормативно-правовим документом Положенням про службу внутрішнього контролю.

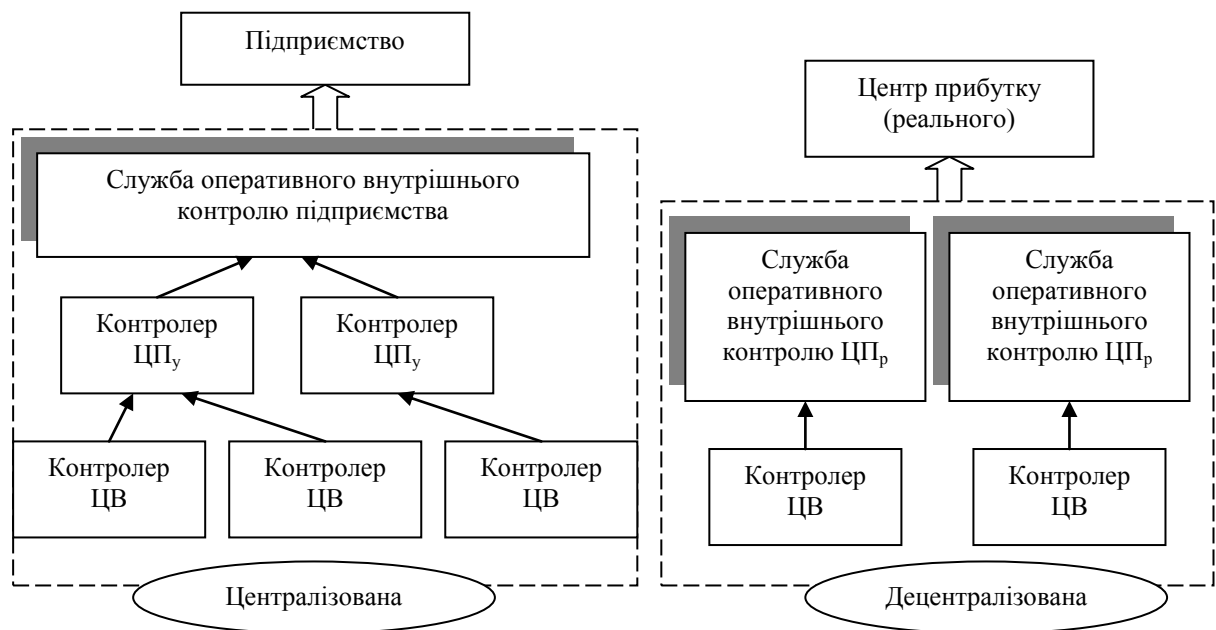
Положення розробляється та затверджується керівником підприємства (центра прибутку) і складається з наступних розділів:

I. Загальні положення. В даному розділі зазначається мета створення служби внутрішнього контролю, що полягає в забезпеченні раціонального використання засобів, предметів праці й самої праці у структурних підрозділах підприємства для одержання прибутку.

II. Основні завдання служби внутрішнього контролю. Основні завдання служби полягають в зборі та опрацюванні інформації про діяльність підрозділів, профілактиці і попередженні можливих недоліків чи порушень в процесі діяльності підрозділів, усуненні наявних недоліків чи порушень, складанні та наданні висновків і звітів під час проведення контрольних перевірок підрозділів; забезпеченні необхідною інформацією керівництва підприємства (підрозділів – центрів прибутку).

III. Структура служби внутрішнього контролю. Організаційна структура служби внутрішнього контролю нами пропонується як ієрархічна побудова, що складається з управлінських рівнів контролю. Функціонування такої служби для підприємства, підрозділи якого діють як центри умовного прибутку вважається за доцільно здійснювати централізовано, звітуючи керівництву підприємства (рис. 2 А). Така служба складається з трьох управлінських рівнів: 1-й рівень – служба внутрішнього контролю, 2-й рівень – контролери центрів прибутку умовного, 3-й рівень – контролери центрів витрат. Іншими словами, контролери центрів витрат підпорядковуються та звітують контролерам центрів умовного прибутку, які, в свою чергу, підпорядковані службі оперативного внутрішнього контролю підприємства.

Для підприємства, підрозділи якого наділені статусом центрів реального прибутку, діяльність служби внутрішнього контролю здійснюватиметься децентралізовано, тобто на рівні структурного підрозділу (рис. 2 Б).

А) Централізована структура

Б) Децентралізована структура

Рис. 2. Організаційна структура служби внутрішнього контролю

Така структура служби контролю передбачає два рівні: 1-й рівень – служба внутрішнього контролю центра прибутку, 2-й рівень контролери центрів витрат. В даному випадку, питання та проблеми пов'язані із внутрішнім регулюванням процесу виробництва вирішуються самостійно, без втручання вищого керівництва підприємства, на рівні кожного центру реального прибутку.

IV. Основні права та обов'язки контролерів. В даному розділі зазначаються основні права та обов'язки контролерів: отримувати від керівників підрозділів, які перевіряються, в документальній формі звіти про їх діяльність; надсилати документацію контролерам вищого рівня; залучати, у разі необхідності, співробітників інших структурних підрозділів підприємства для виконання завдань, поставлених перед службою оперативного внутрішнього контролю; мати доступ до виробничих та обслуговуючих приміщень підрозділу та іншої інформації, необхідної для проведення контролю; за виявлення грубих порушень, випадків розкрадання коштів та майна, допущених працівниками підрозділів, рекомендувати керівникові підприємства усунути їх від виконання службових обов'язків.

V. Об'єкти внутрішнього контролю. Об'єктом внутрішнього контролю є діяльність структурних підрозділів. Зокрема, до об'єктів контролю центрів витрат пропонуються віднести витрати підрозділу; обсяг та якість наданих послуг, робіт; наявне майно та обладнання підрозділу. До об'єктів центра умовного прибутку – витрати підрозділу; обсяг та якість виготовленої продукції; виробничі процеси діяльності підрозділів; наявне майно та обладнання підрозділу; умовно-розрахунковий прибуток. Об'єктами центрів реального прибутку будуть, крім вище перерахованих, операційний прибуток та обсяг продаж.

З метою достовірного та своєчасного контролю запропоновано документальний метод організації роботи контролерів та використання комп'ютерних засобів, що дадуть можливість значно покращити інформаційний доступ та координацію діяльності управлінських рівнів служби оперативного внутрішнього контролю. Отже, створення на підприємствах служб оперативного внутрішнього контролю є одним з основних напрямів підвищення ефективності планування діяльності підрозділів, який забезпечує безперебійну та ритмічну їх роботу у відповідності з заданим планом.

Висновки. В процесі дослідження було проаналізовано сучасний стан внутрішнього обліку та контролю на підприємствах плодоовочевої переробної галузі Вінницької області, в результаті чого виявлено відсутню дієву систему обліку за витратами на низових рівнях господарюючих суб'єктів та низький рівень організації внутрішнього контролю за діяльністю структурних підрозділів. Виходячи з наявних проблем, в роботі запропоновано удосконалити внутрішній облік шляхом деталізації витрат, що дасть змогу уникнути перевитрат та сприяти матеріальній зацікавленості працівників. Також з метою налагодження ефективної роботи підрозділів запропоновано створення служб внутрішнього контролю (централізовано або децентралізовано), що враховують статус підрозділів та розроблено Положення, спрямоване на регламентування діяльності створених служб. Запропоновані в роботі заходи, спрямовані на покращення функціонування внутрішнього обліку та контролю, сприятимуть формуванню ефективного внутрішнього економічного механізму підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трофімова Т. В. Облік витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції (на прикладі підприємств плодоовочевої консервної промисловості України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук : спец. 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / Т. В. Трофімова. – Тернопіль, 2001. – 15 с.
2. Куцинська М. В. Підхід до визначення сутності управлінського обліку / М. В. Куцинська // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – 2010. – № 2 (22). – С. 43 – 48.
3. Пантелеев В. П. Сучасні вимоги до внутрішнього контролю та характерні риси внутрішнього контролера / В. П. Пантелеев // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : проблеми теорії, методології, організації. – 2008. – № 1. – С. 20 – 23.